

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Ενότητα: Το Παραπρόγραμμα ή κρυφό Αναλυτικό
Πρόγραμμα

Διδάσκων: Κατσαρού Ελένη

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα ***Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο 3.0 Ελλάδα*** (***Attribution – Non Commercial – Non-derivatives 3.0 Greece***)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Παραπρόγραμμα / Λανθάνον ή
κρυφό ΑΠ

Hidden Curriculum

Τι είναι

- Ποικίλες διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα μέσα την τάξη.
- Άτυπες μορφές διδασκαλίας: π.χ. να μάθουν να σηκώνουν το χέρι για να πάρουν το λόγο.
- Κριτική παιδαγωγική: σιωπηλή διδασκαλία αντιλήψεων, ιδεών, συμπεριφορών και αξιών.

Στόχοι και διαδικασίες Παραπρογράμματος

- Κατά ένα μεγάλο μέρος όμως, η αναπαραγωγή των αξιών και των πεποιθήσεων της κοινωνίας μέσα στο σχολικό σύστημα γίνεται με το λεγόμενο παραπρόγραμμα ή κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα (hidden curriculum), το οποίο δρα παράλληλα με το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα.

Ο όρος “λανθάνον” ή “κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα” αναφέρεται σε εκείνες τις πλευρές μάθησης που είναι ανεπίσημες ή, συχνά, μη συνειδητές. Τέτοιες είναι ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου, οι κανόνες του, ο καθημερινός ρυθμός του και γενικά όλα όσα γίνονται και εκφράζονται πέραν του αυστηρού τμήματος της διδασκαλίας, αλλά ακόμη και μέσα σ’ αυτήν. Φορείς του είναι κυρίως οι στάσεις των εκπαιδευτικών αλλά και των μαθητών, των γονέων τους και της “κοινής γνώμης”.

Παρα-πρόγραμμα

- Ο όρος υποδηλώνει την έννοια του παράλληλου προγράμματος καθώς και την έννοια της σύγκρουσης και της αναντιστοιχίας επίσημου και ανεπίσημου προγράμματος.
- Σε αντίθεση με το ΑΠ που ισχύει το ίδιο για όλα τα δημόσια σχολεία, το παραπρόγραμμα χαρακτηρίζει μια **συγκεκριμένη κοινωνία** και **κάθε σχολείο** ξεχωριστά.
- Έχει θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης των μαθητών.

Παραπρόγραμμα - ορισμός

- *Εννοούμε «τη σιωπηλή διδασκαλία στους μαθητές των αξιών, των αντιλήψεων και των ιδεών που προβάλλονται με τη συμμετοχή του μαθητή και με την αντιμετώπιση των θεσμικών προσδοκιών και τη ρουτίνα της σχολικής εργασίας» (Apple 1979).*

Παράγοντες που διαμορφώνουν παραρόγραμμα

- Διάταξη και κίνηση αντικειμένων και προσώπων μέσα στην τάξη ή το σχολείο
- Διάκριση / κατηγοριοποίηση μαθητών
- Η σχολική κουλτούρα: αξίες, ιδέες, προσδοκίες (μαθητών, εκπαιδευτικών, διευθυντή)
- Οι διαπροσωπικές σχέσεις μαθητή με μαθητή και οι διαπροσωπικές σχέσεις του δασκάλου με τους μαθητές του.
- Η μέθοδος και η τεχνική της διδασκαλίας
- Αντίληψη για τη φύση της γνώσης

Μαυρογιώργος:

- Προσφέρει το πλαίσιο αναφοράς με βάση το οποίο **νομιμοποιείται η κοινωνική διάκριση** και η προβολή μιας ιεραρχικά και ταξικά δομημένης κοινωνίας. Οι μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται γι' αυτό περιλαμβάνουν ανάμεσα σε άλλα τις εξετάσεις, τον επαγγελματικό προσανατολισμό, τον τρόπο συμμετοχής των μαθητών στο μάθημα κ.α.
  - Οι επιστημονικοί τομείς που αντιπροσωπεύονται στο σχολικό πρόγραμμα ως μαθήματα, προβάλλονται ως 'σύνολα γνώσης' οργανωμένα με τρόπο που δεν επιτρέπουν την αντιπαράθεση συγκρουόμενων απόψεων και ερμηνειών. Προβάλλεται δηλαδή η 'θεωρία της επιστημονικής συναίνεσης' που κατά τον Apple **αποσιωπά τις επιστημονικές διαφωνίες** και συγκρούσεις.
  - Η σχέση της φύσης και του περιεχομένου των μαθημάτων που διδάσκονται στο σχολείο με τις μεθόδους διδασκαλίας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η **μέθοδος – τεχνική της διδασκαλίας** είναι δυνατό να ανατρέψει το επίσημο περιεχόμενο αν δεν ευθυγραμμίζεται μαζί του.
  - Η χρήση του σχολικού **χώρου και χρόνου** αποτελεί σημαντικό στοιχείο του παραπρογράμματος στα πλαίσια της μη λεκτικής επικοινωνίας.
  - Οι στρατηγικές των μαθητών για την αντιμετώπιση των **εξετάσεων** αποτελούν μέρος του παραπρογράμματος και είναι μέρος της σιωπηλής παρέμβασής τους στην πραγματική εφαρμογή του επίσημου προγράμματος.

Αντιλήψεις που επικρατούν στο ελληνικό σχολείο

- α) Η παθητική αποδοχή της γνώσης παρά η δημιουργική κριτική είναι πιο επιθυμητή επιλογή.
- β) Η μηχανιστική απομνημόνευση είναι η ανώτερη μορφή νοητικής εργασίας.
- δ) Υπάρχει μόνο μία ορθή απάντηση σε κάθε ερώτηση.
- ε) Ο ανταγωνισμός είναι πιο επιθυμητή επιλογή παρά η συνεργασία.
- στ) Η ατομική κατάκτηση της γνώσης είναι πιο σημαντική διαδικασία παρά η συλλογική εργασία.
- ζ) Ο γραπτός λόγος είναι σημαντικότερος από τον προφορικό λόγο κ.ά.

Ένα παράδειγμα

- Δεν υπάρχει αναλυτικό πρόγραμμα που να μην προβάλλει συστηματικά την «καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των μαθητών/τριών».
- Το ερώτημα είναι: πώς συμβαίνει ώστε, παρά τη ρητή αυτή προγραμματική δέσμευση να έχουμε, σύμφωνα με βάσιμες ενδείξεις, ένα σχολείο που, κατά βάση, είναι το σχολείο της αναπαραγωγής της γνώσης;
- Με ποιους μηχανισμούς επιτυγχάνεται κάτι τέτοιο;

Μελέτη / έρευνα του παραπρογράμματος

- Στόχος: Η καλύτερη κατανόηση του παραπρογράμματος μπορεί να προσφέρει μια ουσιαστικότερη βοήθεια στις προσπάθειες για διερεύνηση και βελτίωση του σχολείου.
- Τρόποι: - να ξεκινήσουμε από παρατηρήσεις και ερμηνείες αυτών που συμβαίνουν καθημερινά στις σχολικές τάξεις, και να φτάσουμε μέχρι τη μελέτη της λειτουργίας των εκπαιδευτικών συστημάτων.
- Άλλοι δίνουν βαρύτητα στον τρόπο με τον οποίο τα μέλη των σχολικών κοινοτήτων δημιουργούν μοντέλα σχέσεων στους καθημερινούς τρόπους συμπεριφοράς τους και
- άλλοι τονίζουν τα μοντέλα λειτουργίας της κοινωνίας και της οικονομίας τα οποία σχηματίζουν ένα πλαίσιο για την εκπαιδευτική δραστηριότητα και επηρεάζουν δυναμικά το σύστημα του σχολείου (μακρο – κοινωνιολογική προσέγγιση).
- Άλλοι τέλος έχουν υιοθετήσει μια διαδραστική άποψη, η οποία εξετάζει τις αντιδράσεις μέσα σε όλο αυτό το πλέγμα.

Έκθεση ΟΟΣΑ 1996

Η πολιτική για το αναλυτικό πρόγραμμα στην Ελλάδα καθορίζεται κυρίως από την προσκόλληση στα σχολικά εγχειρίδια και από το γεγονός ότι το αναλυτικό πρόγραμμα και τα σχολικά εγχειρίδια εκπονούνται και εκδίδονται κεντρικά. Σε ένα τέτοιο σύστημα δεν έχουν καμιά θέση η ανάπτυξη ενός προγράμματος μαθημάτων στο επίπεδο του σχολείου, η προσαρμογή του προγράμματος στις τοπικές ανάγκες ή στις ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων πελατών και η πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών. Αυτή η κατάσταση λειτουργεί ως μεγάλο αντικίνητρο για καινοτομίες (ΟΑΣΑ 1996: 40).

Στην Ελλάδα το ΑΠ

- Η συζήτηση για την εκπόνηση ΑΠ φαίνεται να ξεκίνησε τη δεκαετία του '60
- Ενώ στο ρόλο του ΑΠ για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση άρχισε να δίνεται σημασία από το 1980 και μετά (Ξωχέλης, 1981) με προβληματισμούς και πάνω στο λεγόμενο «παραπρόγραμμα» (Μαυρογιώργος) και πάνω σε δυσαρμονίες / αντιφάσεις που παρατηρήθηκαν (Φλουρής).

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

